

Dissertatio inauguralis medica de ignobili muco ingrato multorum nobilium hospite ... / [Clamer Herman Hoffbauer].

Contributors

Hoffbauer, Clamer Herman.
Juncker, Johann, 1679-1759

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Typis Joannis Christiani Hilligeri, [1734]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/mt79xkt5>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
IGNOBILI
MVCO
INGRATO
MULTORVM NOBILIVM HOSPITE

QVAM
ADNUENTE NUMINE DIVINO
ATQVE AVCTORITATE
GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA
PRÆSIDE

VIRO
DOCTRINA ET EXPERIENTIA CLARISSIMO
JOANNE JVNCKERO

MEDICINAE DOCTORE
EIVSDEMQUE PROFESSORE, PVBL. ORDINARIO,
PATRONO PRÆCEPTORE AC PROMOTORE SVO
AETERNVM VENERANDO,

PRO GRADV DOCTORIS
AC PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS
MORE MAIORVM RITE OBTINENDIS
HORIS LOCOQVE CONSVETIS

DIE SEPTEMBR. A. MDCCXXXIV.
IN AUDITORIO MAIORI
EVRODITORVM EXAMINI SVBICIT
AVCTOR

CLAMER HERMAN HOFFBAVER
BIELEFELDENSIS WESTPHALVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
Typis IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DEPARTMENT OF THE ARMY

MILITARY HOSPITAL

ADJUTANT GENERAL

IN NEW YORK

JOHN W. JACKSON

RECEIVED

1862

NOV 11

CLARK, JERMAN, HOSPIAL

PROLOGVS.

Mnium ac singularum corporis
humani partium ea est admi-
randa textura & structura lon-
ge artificiosissima, vt alia non in-
ueniatur, qua cum comparari
illa vmquam possit. Siue e-
nim proportio, siue numerus, siue denique par-
tium spectetur vsus, vbiuis sapientiæ plus quam
humanæ reperientur vestigia. Quare Dei existen-
tiam ex *cordis* inspectione demonstrare potuit G.
ALB. HAMBERGERVS *Conf. eius fascic. diff.* Macro-
cosmo in omnibus pæne similem esse *microcosmum*,
IO. *van* HORNE etiam probauit, quos conatus vbe-
riori obseruationum adparatu perpoliuit & auxit
IO. MAVR. HOFFMANNVS *iunior.* & ipse PLV-

TARCHVS *lib. de frat. am. p. m. 374.* de illis partibus, quæ singularem numerum excedunt eleganter differit: *Natura in ipso corpore pleraque necessaria fecit duplicia, germana & gemella, manus, pedes, oculos aures, nares; eo significans, omnia hæc salutis & mutui auxilii, non dissidii & pugne causa sic esse diuisa, ipsasque manus in multos atque inæquales scissas digitos, omnium instrumentorum accuratissime & artificiosissime parauit, adeo, ut ANAXAGORAS ille priscus humanæ sapientiæ causam manibus imputauerit.* Sed quamquam ista, quæ de corporis humani fabrica in medium prolata sunt, in dubium vocare minime velimus, imo corpus hoc organicum omnimodæ perfectionis exemplar esse ultro concedamus: adfirmare tamen simul cogimur, illud ipsum tam affabre & artificiose efformatum corpus nihilo minus hospitium quoddam esse multorum hospitem, quorum præsentia neque gratiam parit, nec vsum adfert vllum, sed molestia e contrario machinam adficit, partes lædit, actiones turbat & ipsi interdum vitæ periculum minuitur. Non tamen in præsentia exponemus morborum centurias, quibus corpora nostra misere diuexari solent; neque varia
ria

ria enumerabimus animalculorum genera, quæ ante tres menses, tanquam *infestos humanorum corporum hospites* sub præsidio Ill. HOFFMANNI dissertatio quædam exhibuit; sed alios quosdam attingemus, qui ex ipso humorum penu prognati, corpus adgrauant & bonæ valetudinis statum quodam modo turbant. Hic tamen neutiquam de omnibus inutilibus & excrementitiis humoribus, qui sæpe ad vitium usque abundant tractabimus: sed lymphæ stagnante, corrupta aut extrauasa, bile excrementitia, vrina & fæcibus prætermissis, de sola feri excrementitii magis viscida portione, nempe de *muco* faciemus mentionem. Hunc vero ad ingratos corporis hospites referre eo minus dubitamus, quo certius compertum habemus, quod copiosior eius prouentus & secretio, subiectis diu noctuque certam pariat molestiam, siquidem frequentior eius excretio, quam continuus adfluxus exposcit, non tantum somnum turbat, sed etiam operibus interdium peragendis, iterata excreatione & narium emunctione, remoram iniicit ac inde per quam incommodum euadit. Quia tamen non omnes & singuli hospite isthoc grauati sunt, paulo distinctius subiecta in-

dicare & sub quibus circumstantiis *mucus* hospitium corporis adgrauare, & casu tantum ingratus ac longe molestissimus fieri possit hospes dislerere constituimus. Quod argumentum, uti practicum est, ita vberiore euolutione dignum censuimus; atque illud, ea, qua fieri potest, breuitate, explicare conabimur, bene memores, omne negotium a nobis in specimine academico non ita exhaustum iri, ut ab aliis nihil eidem addi possit in posterum: quantum vero necessarium existimauerimus, hacce occasione non sine spe futuri vsus practici cum publico communicabimus.

CAPVT I.

DE

MUCI PHYSIOLOGICA CONSIDERATIONE.

§. I.

DE *muc*o disputaturis ante omnia incumbit, ut, quid per mucum intellectum velint, perspicue doceant, ne lectores intelligant aliud, aliud vero sentiat auctor. Veteres si consulamus, eos muci vocabulo rarius vsos fuisse obseruamus; at de *pituita* multum varieque disputant. Primo enim pituitam quamdam laudant *alimentariam*; quam humorem chy-

chylo perfectiorem esse asserunt, qui in iecinore elaboratur. Deinde *aliam* adferunt, quam in diuersis corporis humani partibus, potissimum vero in ventriculo & intestinis colligi debere & secundum naturam ibidem adesse docent. *Vide* GEO. HORSTIVM, qui ad mentem veterum de hoc argumento differuit *tom. I. opp. fol. m. 26. 268.*

§. II,

Veteres interim, licet prolixè de pituita commentati sint, & morbos inde originem trahentes figillatim vna cum Symptomatibus recensuerint, & euacuandi modum nec non remedia huic scopo apta prodiderint: tamen quid proprie pituita sit, distinctè non elocuti sunt, nisi quod CLAVD. GALENVS *lib. II. de arte curatiua fol. m. 107.* scripserit: quod *pituita suapte natura crassus & glutinosus humor sit.* Pari obscuritate dixit quoque antiquus auctor quidam *anonymus in libro de medicis definitionibus*, quem Galeno tribuunt *f. m. 19. mucus, cerebri expurgatio est, ut princeps animi pars leuationem nanciscatur.* Et PAVLVS de SORBAIT, qui ante hos septuaginta annos *Viennæ* floruit, in *opp. med. theoricopract. f. m. 13.* perplexe satis differit, dum scribit: *ad humores utiles referuntur mucus in articulis, mucilago partium & muscutorum, pituita pulmonum, non tamen omnis, cerebri & intestinorum.* Inutilis vero est *urina, sudor - - - sanguis hæmorrhoidalis, mucus coryza &c.* Sed hæc omnia lectores incertos magis & confusos quam doctos reddunt, imo ignaros dimittunt.

§. III.

Statuerunt præterea veteres eorumque sequaces *duplicem*

plicem dari pituitam, scilicet *dulcem venarum* (forsan suboluit ipsis aliquid de lymphæ) omni animanti salutarem valde & naturalem ac nulla euacuatione egentem, & aliam *inutilem*, quam iterum vel *acidam* vel *salsam* pronunciarunt. Vid. GALENI lib. II. de nat. facult. cap. 9. f. m. 41. & LAVR. IOVBERTVS in Comment. ad hunc loc. f. m. 196. GALENVS de simpl. med. fac. lib. IV. cap. 16. Ex priori Galeni loco & hoc simul patescit, quod pituitam narium, potius *mucum* vocare voluerit, quando l. c. inquit: *excrementum*, quod a cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis recte appellet, sed, sicut & nominari solet, *mucum* & *grauedinem*, *græce* *ρογζαυ*.

§. IV.

Cum ergo ex veterum scriptis nec distinctum conceptum de muco formare, neque, quid positivè sit, addiscere liceat, ipsi eius descriptionem suppeditabimus: *Mucus* ergo nobis est *serosa illa lymphæ effatæ portio albicans viscida*, quæ *particulis aqueis, salinis mucido-terrestribus & pinguibus constat* & postquam a lymphæ separata & in diuersarum membranarum glandulis secreta est, etiam in corporis cavitate *jumma, media & infima excernitur*.

§. V.

Data opera non diximus, cuius dignitatis humor mucus sit, ut eo felicius lites & logomachias euitare possimus; interea, quid de eo tenendum sit, paucis exponemus. Mucus itaque in se spectatus, humor excrementitius est, non tamen prorsus inutilis, veluti *urina & serum orgasmicum halituosum*. Nam ante sui eiectionem e corpore, aliquem corpori præstat usum, quemadmodum ex dicendis patebit.

§. VI.

§. VI.

Ante vero, quam in explicando ulterius progrediamur, inscriptionis in fronte libelli positæ, exponemus sensum. Diximus nimirum: mucum esse multorum nobilium ingratum hospitem; ubi *nobiles* nominando, nobiles quidem proprie tales, hoc est, generis antiquitate & gloria maiorum inclutos viros intelligimus, illis tamen *quos doctrina & eruditio claros & nobiles reddit*, non exclusis; quibus adhuc accensemus lauta diæta quotidie vententes & vitæ in primis sedentariæ deditos, *die inmer hinter der Feder sitzen, oder sonst commode leben*. Quia vero, teste experientia, plures nobilium, cuius cumque tandem ordinis, *so wohl von Geschlechts als Buchadel*, præcipue quos corpus peregrinando, venando, equitando, aut alio motus genere exercere non piget, hoc mucici onus non adgrauat, *multorum* hospitem esse contendimus. Cur vero inferioris subfellii hominum nullam fecerimus mentionem, non ideo factum est, ac si plebeios quosque a mucici molestia crederemus immunes; sed quia a potiori semper fieri debet denominatio, nobiles nominauimus, quamuis plebem eadem subinde pati nulli negemus.

§. VII.

Cur vero apud nobiles frequentius, quam apud opifices, rurícolas, aurigas & huius generis homines, molestus mucici hospes diuertat, vitæ genus in causa est. Illi enim ob diætam lautiorē & multam quietem ad mucici copiam magis se disponunt, cum hi contra viliori victu polyhæmiam, motu autem laborioso humorum

B

spissitu-

spissitudinem quotidie auertant, & quod excrementitium est, per diaphoresin & diuresin copiose excernant, nec nisi rarius mucī experiantur incommoda. Vocabulum tandem *ingrati*, quia æquiuocum est, eo non accipimus sensu, quo apud germanos frequenter sumitur, & idem valet ac *undancfbar*; sed ingratus hic nobis sonat iniucundus, minime acceptus, molestus.

§. VIII.

Sed redeundum nobis est in illam, vnde digressi sumus, viam, addendunque illud, quod ad mucī theoriā amplius pertinet. Aliquas in veterum scholis receptas pituitæ seu mucī differentias supra §. II. & III. iam indicauimus: hic autem porro subiungemus, quod pro ratione *craseos* massæ sanguineæ etiam mucī consistētia diuersa sit, ad quam *tempestas humida* uel *secca* imo & partium solidarum *varius tonus* suam conferre solent symbolam. Hoc interim dubio caret, *mucī materiam*, quamdiu in humorum massa fluctuat, nimis subtilem & fluxilem esse debere, alias arteriolarum & glandularum poros penetrare & per eos secerni non posset. Notabilem uero spissitudinem ac tenacitatem acquirit mucus, postquam extra motum constitutus diutius in finibus & membranis hæsit, vbi dissipatis partibus tenuioribus magis crassus, viscidus & tenax euadere assollet. Quod autem ad mucī *copiam* attinet, illa pro ætatis, temperamenti, vitæ generis, diætæ & habitaculi ratione ita variat, vt hi magis, alii minus eius sentiant incommoda.

§. IX.

§. IX.

Corporis regiones, in quibus mucus secerni ac hærere solet, §. IV. anticipando quasi nominauimus; superest, vt sigillatim de iis commentemur. Supremam cauitatem, seu caput, & in illo *cerebrum* pituitæ scaturiginem esse, ab antiquo iam creditum fuit. Et hoc, quia *Galenus* dixit. Huic enim alii post ipsum medici obloqui non sunt ausi. Ita vero *GALENVS* in libro XI. de meth. med. cap. 18. scribit: *cerebro & eius inuolucris meatum, qui per palatum & nares descendit, proprium esse, vt abundans cerebri pituita per eum euacuetur.* Et Libro VIII. de meth. med. cap. 13. *cerebrum non solum per palatum & nares, sed etiam per aures expurgari asserit idem.* Ita in libro de odoratus instrumento cap. 6. *cerebrum sub spiritus emissionem pituitam, mucum & grauedinem a se reiicere docet.* Sane verum est, mucum portionem satis notabilem per nares & os excerni sed illam e cerebro descendere, argumentis firmioribus, quam sola veterum auctoritate, probari debet.

§. X.

Nouissimis temporibus eo difficilius ista thesis, de muco in cerebro & per cerebrum secernendo, locum & assensum inuenit, quo certius exploratum est, tenerriam cerebri fabricam longe præstantiori muneri, quam mucositatis secretioni vacare. Liquidum enim neruum ibi elaboratur & ad neruos, quorum ope sentire debemus, irrigandos, & in iusta tensione seruandos deferatur, vti pridem euictum est. Vid. *Cel. HOFFMANVS* in medic. rat. Syst. tom. I. lib. I. Sect. II. cap. I. Ita *PRÆSES* huius dissertationis grauissimus & præceptor meus semper pie

colendus in *diff. de Vertigine* §. IX. hæc verba posuit: *Consentiunt hic medici & anatomici, per cerebrum, siue glandulosum, siue vasculosum illud concipias, secerni subtilem liquorem, quem spiritus nomine insigniunt. Quo posito, cerebrum solenne corporis animalis colatorium esse vere adfirmabimus. Conf. IO. DAN. GOHLII scriptum posthumum: Aufrichtige Gedancken über den von Borurtheilen franken Verstand p. 74. 78.*

§. XI.

Mucus igitur cum e cerebro immediate non diffuat, uti multis vero videtur simile, aliunde deriuetur necesse est. Fontem itaque præcipuum indicauit RAYMVNDVS VIEVSSENS in *Neurographiæ vniuersalis lib. I. cap. XVI. fol. m. 97.* dum membranam pituitariam nominat, quæ tamquam pars glandulosa, fungosa, spongiosa & diuersi generis vasis instructa, apta & ad id comparata sit, ut sanguinis illius, qui ad cerebrum ascendit, partes aquoso-viscida, lentescences, & excrementitias, *pituitæ* nomine insignitas, excipiat & excernat, quo puriores euadere possent spiritus animales, qui sano sensu *liquidum nerueum* vocantur. Et *fol. 100. seqq.* iterato inculcat, hancce membranam, sanguinis expurgationi dicatam, & sinus duos sphænoideos, sex ethmoideos, duos frontales, duos maxillares, palatum & meatus a naribus ad fauces tendentes, inuestientem, veram esse scaturiginem, e qua humores mucosi emanent, quos a cerebro expulsos e caluaria egredi veteres medicinæ proceres crediderunt.

§. XII.

Quidam, ut secundum vulgarem sententiam pituitam

tam e cerebro promanare probent, ad ipsam *glandulam* prouocant *pituitariam*, cuius utpote officium esse credunt, materiam mucosam, a cerebri ventriculis defluentem, inbibere & foras mandare. Sed dubitant de hoc officio recentiores, dicentes, obesse omnino compactam ac duram pituitariæ substantiam, quominus cerebri mucum inbibere illa possit, cum in primis nudæ inhibitioni simplex canalis potuisset sufficere, quod, quia non factum est, non inepte concludunt, glandulæ huius officium ac vsum valde esse incertum, æque ac glandulæ pinealis. *Vid. Cel. HEISTERI comp. anat. tom. II. p. 22, Conferatur etiam laudatus VIEVSSSENS lib. I. cap. VIII. de infundibulo & cap. IX. de glandula pituitaria fol. 53. 54. Vbi nusquam dicit, quod glandula isthæc mucum cerebri excipiat, hoc vero adfirmat: inter glandulæ pituitariæ partem anticam & superstratam crassam meningem ductum breuem reperiri, qui aliquam partem humoris aquosi, lymphatici e cerebro depluentis per infundibulum admittat, & in bina receptacula sellæ equinæ lateribus adposita exoneret, vnde porro quatuor sinuum sellæ turcicæ adiacentium cauitates subeat, vt internæ vtriusque venæ iugularis vel vtriusque vertebralis & caue descendens trunci interuentu, ad dextrum cordis ventriculum descendat.*

§. XIII.

Sufficere potuissent ista de mucæ scaturigine documenta; verum, ne innouandi studio a vulgari sententia nos dissentire quis existimet, VERHEYENVM in *suppl. anat. p. 117.* audiat: Putant, inquit, aliqui, mucum pro maiori parte descendere e cerebri cauitatibus per

foramina ossis cribrosi; & inde prouenisse videtur, quod homines intelligentes & subtilis ingenii dicantur *emundæ naris*, ac si illorum cerebrum a crassis illis excrementis foret bene repurgatum. Verum an aliquid istius muci transeat per dicta foramina, ego multum dubito; cum singula videantur omnino occludi singulis filamentis neruorum olfactoriorum, per eadem foramina ad narium cauernulas transeuntibus, cum ipsa dura matre ossi cribroso adplicata. Quia denique glandulæ, quæ in præfatis cauitatibus membranæ inhærent, digitis pressæ eiusmodi humorem viscosum eructant, non opus est, eundem e cerebri penetralibus deriuare.

§. XIV.

Videamus iam reliqua muci organa. Glandulæ copiosæ circa *vuulam* in palati parte posteriori sitæ, *tonsillæ*, quas vulgo amygdalas vocant, *glandulæ epiglottidis*, *arytenoideæ* & *membrana laryngem inuestiens*, mucum, quem secernunt tenuem, lubricandæ trachææ destinatum, eidem vnice adfundunt, nec alium in finem structæ sunt; quemadmodum glandulæ dictæ *bronchiales* ipsis bronchiis extus adpositæ, simili officio fungi certum est. Oesophagi canalis in suprema sui parte multis glandulis minoribus obfitus, non aliter, ac aspera arteria, liquido quodam irrigatur, vt lubricus semper & deglutientis protrudendis que in ventriculum cibis aptus seruari possit.

§. XV.

Infima tandem corporis cauitas glandulis quidem insignibus, non tamen ad vnum eundemque scopum collineantibus, dotata est. Harum aliæ humorem fundunt

dunt salivalem, aliæ vero mucosum secernunt; de illis iam non erimus solliciti, de his vero notabimus, quod mukum scaturiant tam glandulæ intestinorum tenuium maiores & minores, quam crassorum lenticulares; glandulæ vesiculæ felleæ, vesicæ vrinariæ iuxta huius collium conspicuæ; glandulæ item *Corvoperi* mucosæ; glandula *Littrii*; aliæque quas *Terraneus* in cavernosa vrethræ virilis parte hinc inde hæere & liquidum lubricans excernere in *tract. de glandulis* perhibet. *Vid. Cel. HEISTERI comp. anat. tom. II. p. 31.*

§. XVI.

Si autem aliquis extra tres recensitas corporis cavitates liquidum mucosum secerni & excerni adfirmauerit, nos non habebit contradicentes, quoniam glandulæ mucosæ *Haveri* in artuum iuncturis sitæ, itemque *lacune* seu oscula circa vrethram & os vaginæ vteri humorem mucosum plorantes, reuera extra insignes illas humani corporis cavitates obviæ deprehenduntur.

§. XVII.

Cum vero natura nihil frustra fecisse dicatur, muci in corpore humano passim existentis indagandus erit *usus*; incipiendo a supremo, quod aiunt ventre, & progrediendo ad reliquos. Prius autem, quam de muci secreti usu agamus, de eius secretionem generatim notabimus, quod hæc admodum sit necessaria, ut portio illa sanguinis mucido-terrestris & viscida adeoque vere excrementitia & ad humorum fluxilitatem turbandam apta, ab universa sanguinis massæ auferatur, dyscrasia, multorum malorum origo, auertatur & præoccupetur.

§. XVIII.

§. XVIII.

Ceterum usus ipse, quem mucus secretus præstare potest, adeo insignis est ac varius, ut auctores eundem merito admirentur. Sic STAHLIUS in *theoria* p. 346. *Notabilis est sapientissimi in magna simplicitate artificii, usus energia atque summa utilitas, dum hac ratione ipsum etiam hoc excrementum, quod corpori nihil amplius utile, imo potius intolerabile, & iamiam ex illo emouendum est, sub ipso hoc tempore adhuc peculiaribus usibus inseruiat, pluribus in locis.*

§. XIX.

De muco itaque narium, quem membrana mucosa eructat, sigillatim obseruandum, eum maxime utilem esse, primo ad tunicam narium humectandam & emolliendam, ut homo particulas quasuis odoriferas, quæ olfactus organum sensorium adficiunt, percipere facile possit. Secundo eandem membranam a ficcitate, olfactum impediente, defendit & præseruat, & quidem sub spissiori paulo consistentia, ut firmitus membranæ adhærere & simul efficacius impedire valeat, quo minus aer continuo adpellens illam exsiccet, sed probe humectatam ac tensam ad olfaciendum idoneam conseruet.

§. XX.

Vsum ferme eundem, quod ad auertendam ficcitatem attinet, præstat mucus faucibus & trachææ. Has enim exquisito sensu præditas partes, dum blande irrigat, ab ariditate præseruat, quam aura, inter inspirandum adlabens, sæpissime inducere & molestissimas tussitationes excitare posset. Glandularum œsophagi vsum, cum supra §. XIV. paucis iam indicauerimus, vberius exponere nihil attinet.

§. XXI.

§. XXI.

Eximiæ porro utilitatis est mucus intestinorum tractui adhærens. Hic enim licet ipse excernendus, tamen crassioris adhuc excrementi expulsionem subuenit, quæ sine hoc mucos non succederet, sed e contrario certum damnum inferret. Vt vero hæc facilius intelligantur, rotunde dicimus; quod mucus intestinorum aduersus iniurias & noxas fæcum aluinarum ipsis intestinis subueniat, ipsa tam lubrica reddendo, quam fæces simul intermixtione sui molles conseruando, quæ alioquin facile siccescentes certam subituræ essent asperitatem, intestinorum tunicis valde infestam. Defendit porro mucus cum in adultis, tum in embryonibus intestina abilis acrimonia, ne illa profundius in tunicam eorum penetrando ansam præbeat ardoribus, & varias stricturas ac spasmos post se trahat. *Vid. STAHLII theoria p. 346.*

§. XXII.

Nec minor usus est ille, qui in vreterum & vesicæ vrinariæ tunicam interiorem ex mucos redundat. Vtrobique enim dum partes illinit atque obducit, impedit simul, ne vrina transiens, acredine sua salsa hæc partes rodat & ad crebrius reddendum lotium exstimulet. Quibus intellectis opus non est, vt speciatim de mucos vrethræ & vesiculæ felleæ usu pluribus agere contendamus; quid? quod mucos necessitas ac utilitas tum demum agnoscatur, cum illum per dysenteriam aut cathartica fortiora ab interna intestinorum superficie, vel a vesica per urinam acrem & salis, calculos, aut per potulentia non satis fermentata, abrasum sentiamus: illico enim sequitur dolor vrens, acutus, inflammatio, tuni-
C carum

carum arrosio, & non raro gangræna, internarum inflammationum maxime periculosa.

§. XXIII.

Haueri glandulæ mucosæ, licet extra tres corporis cauitates in artuum iuncturis obuiæ sint: tamen & istæ egregium suo loco exserunt vsum. Nam mucosa materia, per illas secreta, articulationibus inungendis feruit, eo fine, vt ossium artuumque mobilitas conseruetur, & motus corporis voluntarius expeditior euadat.

CAPVT II.

DE

MVCI PATHOLOGICA EXPLICATIONE.

§. I.

MVci existentiam, naturam & vsum capite primo succincta evolutione tradidimus: nunc de *abundantia* præternaturali & variis, quæ inde propullulant, incommodis distincte erit agendum. Sed in antecessum monemus, mucum non facile ad vitium vsque abundare, nisi in valde phlegmaticis & illis subiectis, quæ vitam viuunt ordini naturæ contrariam, hoc est, quæ otiosa quiete fruuntur, & corpus non tam nutriunt, quam saginare student; & hoc non simplici illo & necessario victus genere, quod huic scopo sufficere posset, sed cupediis ex opipara mensa deriuatis, quæ famem non compescunt, sed epulandi libidinem

dinem exstimulant. Atque his demum accidit, vt sanguine abundant & omnibus illis tam leuioribus incommodis, quam grauioribus morbis exponantur, quibus plethorici & cacochymici obnoxii esse solent.

§. II.

Hæc vti generatim verissima sunt, ita præ reliquis euenire solent nobilibus, quibus opum tanta vis est ac otii tantum, vt ad illas secure consumendas tantummodo nati videantur. Et cum multis eruditorum eadem plane fortuna frui liceat, hinc iisdem fane, ac nobiles καὶ ἐξοχὴν tales, vexatos videmus malis. Illi contra nobiles ac eruditi, siue sui iuris fuerint, siue principibus ab officiis, qui modum in diæta seruare solent, & præterea subinde peregrinando, læpius venando, aut quocumque alio modo corpus exercent, oeconomicis curis studiose vacant, & per siluas ac montes, campos & valles, agros & hortos, horrea & granaria non mente sed pedibus vagantur, illi quasi exleges, hoc reliquorum onus non sentiunt, sed sani & alacres viuunt. *Vid. Cap. I. §. VI.*

§. III.

Lautior igitur diæta, seu cibi euchyli & optime nutritientes, bonum quidem ad tempus sanguinem, sed simul nimiam eius quantitatem producunt & quia ob vitam quietam & sedentariam nutritionis negotium plurimum viget, plethora tanto facilius generatur & indies magis augetur; idque eo certius, quo verius esse solet, quod plerique hominum adpetitui indulgentes plus adsumant alimentorum, quam ad satiandam famem necessarium est.

§. IV.

Hæc ipsa sanguinis in corpore abundantia, quæ cum

motus voluntarii neglectu tantum non semper coniuncta est, in primis motus circulatorii segnitiam inducit, quia magna humorum moles difficilius tardiusque moveri & circumagi potest, quam moderata & facile mobilis eorum quantitas; idcirco, si unquam, hic profecto verissimum est, quod unum malum plurium esse possit origo. Sanguis enim abundans, cuius motus progressivus non nisi tardus & valde impeditus est, sensim spissescit & variis incommodis ansam præbet.

§. V.

Spissescentiam pressio quasi pede sequitur uniuersalis humorum dyscrasia, seu portionis excrementitiæ & laudabilis commixtio, vasorum nimia distensio, tonilæfio, status cacochymicus, moliminum hæmorrhagiarum & symptomatum hypochondriacorum exacerbatio & pertinacior continuatio; de quibus distinctius agendum erit in sequentibus.

§. VI.

Vt autem eo melius intelligantur adhuc dicenda, in memoriam reuocandum est, quod massa humorum constet non solum sanguinea rubicunda portione seu sanguine strictè dicto, sed etiam partibus lymphatico-ferosis, quæ, si non continuo & vegete moueantur, ob diuersam sui naturam ad firmiter inter se coalescendum minime aptam, dyscrasiam facile constituere possunt. Nam particule indolis adeo diuersæ, languente (§. IV. huius cap.) motu progressiuo, haud difficulter a se inuicem secedunt, magis lentescunt & spissescunt, ut vasa, ob diuturnius feri excrementitii cum lymphæ commercium, non amplius purum sanguinem sed crassa

ma pulposum mucidum contineant. Dum itaque abundantia seu plethora una cum spissitudine urgent, motus proportio ad humores & humorum ad motus vice versa læditur, hoc est, motus, in primis partium solidarum tonicus ita læditur, ut post prægressam & ab humorum abundantia inductam intensiorem nimiam, posthac remissior, flaccidiorque euadat ac minus renitatur: unde maior sanguinis copia ad partes porosas admittitur, & quia motui progressiuo non debite succurrit, ipsæ quoque secretiones & excretiones multum retardantur, ut impuritates nec sufficienter sequestrari nec tempestiue excerni possint. Deinde spissitudo, quæ per vniuersam massam humorum iam inualuit, causa est, ut organa colatoria magis magisque obviscentur ac plane obstruantur. Sic serum debite non excernitur, sed retinetur, & dum subtiliores eius partes passim dissipantur, crassiores remanent & largum mucii prouentum constituunt.

§. VII.

His ergo intellectis in aprico est, in nobilium pluribus, iisdemque similibus, præcipue senioribus & per temperamenti rationem magis dispositis, prouentum mucii maiorem frequentioreque esse, quam in laboriosis & simplici victu gaudentibus. In illis enim, ut breuem dictorum repetitionem instituamus, omnia præsto sunt atque conspirant, quæ abunde mucum producere & inde manantia incommoda alere queunt. Videlicet diæta lauta, vita otiosa & motus voluntarii præmeditata quasi intermissio, perpetuos comites habent plethoram, spissitudinem humorum, circuli sanguinis legnitiem, motus tonici flacciditatem, adeoque impuri-

tatum sufflaminatam secretionem, imo colatoriorum ob-
uiscationem, excretionum tarditatem & vniuersalem dy-
scrasiam; quæ denuo repetere eo minus piguit, quia pa-
radoxon aliquibus videri posset, in nobilibus, qui opti-
mis ferculis fruuntur, maiorem mucii copiam statuere,
quam in pauperioribus, qui cibis vilioribus, crassis &
mucii generationi magis velificantibus vtuntur: sed de
his notandum, quod diætæ vilitatem, frugalitatem & quo-
tidiano corporis motu, sub quo etiam secretionem & ex-
cretionem vegete succedunt, emendent feliciterque vin-
cant.

§. VIII.

Et ne quis per colatoria, quæ ob spissitudinem hu-
morum obuiscari obstruique solere diximus, colatoria
mucii forte intelligat & incaute argumentando ita con-
cludat: si obstruuntur mucii organa colatoria, ergo eo
minor erit mucii prouentus, quia per obstructa organa pa-
rum aut nihil penetrare potest: tum probe obseruan-
dum commendamus, nos generatim loquendo, ea hic in-
telligere colatoria, quæ vi sermonis & connexionis in-
telligere licet. Cum enim Cap. II. §. VI. rationem spis-
situdinis explicamus: tum adserimus, oriri illam primo
ex abundantia nimia, quæ proinde difficulter moueatur.
Deinde mentionem facimus, quod retardatus motus pro-
gressius segnes inuoluat secretionem. Dum vero segni-
us impurum a puro, *serum* a *lymphâ* secernitur, iusto diu-
tius alterum cum altero versatur & commixtum est;
hæc vero commixtio excrementitii cum puriori, purum
inquinat, hinc fieri non potest, quin sub otioso in pri-
mis vitæ genere & inualecente dyscrasia *lymphæ colato-*
ria,

ria cuiuscumque demum conditionis sint, maxime vero quæ per hepar & mesenterium dispersa sunt, obturentur, & lymphæ ipsa in mucum pæne abeat, Quo magis ergo vniuersa massa sanguinis in mucum degenerat, eo plus mucositatis potest excerni.

§. IX.

Facilis iam erit illius circumstantiæ explicatio, quando sæpius nominata subiecta tempore æstiuo, ob leuiorem transpirationis suppressionem, aliam vicariam excretionem patiuntur, & vel tussi, vel coryza vel grauedine adficiuntur. Vel quando tempore autumnali, hiemali, aut vernali, si præcipue tempestas humido-frigida obtinet, maiorem mucæ & urinæ copiam excernunt. Illis enim tempestatibus pororum in corporis peripheria semper maior obseruatur constrictio & transpirationis suppressio, ideo natura, cohibita impeditaque excretionem vna, aliam auget & organa secretoria & excretoria interna relaxat, vt serum, quod per sudorem non euacuatur, sub urinæ & mucæ forma expelli queat.

§. X.

In quibus itaque subiectis recensitæ circumstantiæ concurrunt, illa indefinenter in excreando, tussiendo, naribus emungendis & repurgandis occupatos videas; quo ipso non sibi modo, sed aliis quoque sunt molesti. Sie führen immer das Schnupftuch in den Händen, und machen durch ihr Qualstern andern Leuthen vielen Eckel. Noctu vbi corpus sub stragulis magis calet, & motus progressius auctior est, mucæ quidem secretio parcior est, dum motus caloris impedit, quo minus serum spissescat; quoniam autem paucum illud, quod
no-

nocturno tempore colligitur, per somni rationem non excernitur, tum frequenter fit, vt *tonsillæ, glandulæ vuu- lares, epiglottidis, arytenoideæ & membrana laryngem inue- stiens*, mucos onerentur, & homines quidam ex somno excitentur, quid? quod mucus collectus tracheam in- undans respirationem aliquanto impediat & quasi suffo- cationem minetur. Vnde subito se erigunt & mucum quantocyus reiicere conantur. Ex horum classe sunt, qui descensum muci a capite ad fauces semper accusant, ac proinde muccinium nocturno tempore iuxta pului- nar collocatum habent, imo, si facultas & nervus rerum gerendarum concedit, vigiles constituunt, vt illorum ser- uitiis suffocatio impediatur.

§. XI.

Sed non omnia sunt ista, quæ recensuimus muci in- commoda, si perpendamus intimiora mala, quibus ho- mines, qui mucos abundant, obnoxii sunt. Sæpius enim contingit, vt simul hepatis, lienis, pancreatis aut aliarum glandularum vel indurationes, vel infarctus complicantur. Tacemus vniuersum mali hypochon- driaci adparatum. Porro non pauci, quos ad mucos- forum classem referre fas est, etiam asthmatici sunt ob scirrholas collectiones, in pulmonibus hærentes. Alii experiuntur dyspnœam hypochondriacam, quando nimirum sanguis hæmorrhoidali euacuationi finaliter destinatus, venam portæ ob spissitudinem penetrare ne- quit, sed ad pectus regurgitat, ibique pulmones replet, & respirationis libertatem intercipit. Hinc itaque chro- nicis morbis plerumque subiecti & valetudinariis perpe- tuo accensendi sunt.

CAPVT III.
DE
MVCI THERAPEVTICA TRA-
CTATIONE.

§. I.

CVM igitur pluribus malis tentari sciamus illos, quos mucus adgrauat, operæ omnino erit pretium, solícite dispicere, quibus remediis mucí copia imminui, & quomodo a reliquis inde orituris malis præseruari possint ægrotantes, Hic autem ante omnia commendamus *expectationem*, non quidem otiosam, attamen morbi conditioni congruentem. Nam curatio intra paucos dies absolui nequit, & ipsa subiectorum partim sensibilitas, partim repugnantia aliæque circumstantiæ medicorum consiliis tam validum ponunt obicem, vt quid artis sit, quid ve medici salubre valeat consilium, ab ægrorum conditionibus, vitæque genere & moribus solícite sit distinguendum.

§. II.

Causam copiosioris mucí sanguinis esse spissitudinem, huius vero fundamentum plethoram & otium in præcedentibus satis tradidimus. Cum vero omnis curatio morbi in causæ sublatione consistat, tum abundantis sanguinis subtractio præcipuum erit curationis momentum. Deinde spissorum humorum resolutio respicienda, & denique ad mali recursum præcauendum

dum tonica roboratio erit commendanda. Jure autem ab imminutione plethoræ fit initium, quia plurimi morbi *qualitatis a quantitate*, vti supra euictum est, dependent. Qua propter vt a venæsectione fiat initium necesse est. Ast quam multæ hic occurrunt offensiones? Quid enim notius est, quid familiarius, quam assertum illud, quod eiusmodi ægrotantes cacochymici sanguine destituti sint, & serum tantum modo vappidum ac impurum possideant; secundum vulgatum elogium **Der Patient habe kein Blut mehr, es sey alles in Schleim und Wasser verwandelt.** Sicut autem ineptis hisce nationis multi per multos annos turpiter seducuntur: ita rationalis practici officium est, vt tanto constantius iusto tramite hic incedat, & huius morbi tam originem quam sustentationem per quantitatis imminutionem remouere adnitatur.

§. III.

Sanguine igitur superfluo detracto, hoc commodi in ægros redundat, vt motus sanguinis progressivus expeditius administrari queat, qui antea tardius successit, quia vis motuum minor erat, quam vt molem humorum crebra circumagitatione superare potuisset, quo vero alacrius circulus sanguinis procedit, eo facilius sperari potest vniuersæ massæ spissioris resolutio. Interea quam maxime hic monendum est & inculcandum, quod venæsectio nullibi fere plethoræ imminuendæ sufficiat, quia pauciores illæ, quæ subtrahentur vnciæ, paucis diebus resarciuntur. Quare efficaciora & quidem ex fonte diætetico deriuanda & substituenda erunt

erunt remedia, quæ excedenti plethoræ obicem ponant; de quibus subsidiis mox dicemus.

§. IV.

Venæsectioni subiungenda est *resolutio*, quæ alteram mucii corrigendi indicationem format, & duplici ex fonte, videlicet *dietetico* & *pharmaceutico*, deriuanda est; Quod ad fontem *dieteticum* attinet, parcior cibus, potus largior, & motus corporis sufficiens, plus sane hic præstant, quam optimorum medicamentorum farrago. Immo si dicendum quod res est, solus corporis motus, quando satis exercetur; hic sufficit, & non opus est, commendare & iniungere largiorem potum, quoniam omnes, qui labores perferunt, fiunt siticulosi, & hinc perpetua fere bibendi cupiditate flagrant. Præterea in cibis sumendis *tum* non facile error committitur: nam ventriculus a sapiente natura ita constructus est, ut ipsius capacitas indigentiae & consumptioni laboriosorum apprime respondeat. Die Natur hat den Topf nicht grösser gemacht, als es die Nothdurft erfordert.

§. V.

Dolendum vero, quod talibus subiectis tam ægre persuaderi possit motus corporis, ceu optimum resoluens, omnibus pharmacis resolventibus merito ante ponendum, In hac enim re increduli deprehenduntur tam nobiles, quam litterati, partim ex præconcepta opinione, ab aliis hausta, partim ex defectu cognitionis physiologicæ. Conf. M. GEORG. HENRIC. AYN Dissert. de mirabili corporis non aurabilis auratione

§. XV. XVI. Vnde post multas tergiuersationes, obiectiones, dubitationes sæpe quidem motum suscipiunt, sed ubi lassitudinem sentiunt, & ob sensibilitatem nescio quo tædio corripuntur, nec miraculose intra paucos dies se restitutos vident, hastam & clypeum, spem & animum, abiiciunt, consilium acceptum damnant, vanumque solatium in *scrupulosæ diætæ carnificina* & quibusuis stomachicis quæritant. Vnde profecto optandum esset, vt ad segnitiam & ignauiam sedentariorum profligandam auctores illi, qui de *medicina gymnastica* scripserunt, magis inclarescerent, & in eiusmodi hominum manibus versarentur. Sæpius quidem excusi sunt Hieronymi Mercurialis sex egregii libri de arte *gymnastica*: sed luxus, otium, & mores nostrorum temporum noua editione indigerent.

§. VI.

A fonte diætetico ad *pharmaceuticum* nos conuertemus, & quid salutis ex illo haurire possint mucidi, breuiter perlustrabimus. *Resoluentia* audiunt illa remedia, quæ muco corrigendo opponimus, quæque in *quatuor* præcipue *classes* diuiduntur. Alia enim *diluendo*, alia *incidendo*, porro *fermentando* alia, alia denique *condiendo* muciditatem resoluunt. Quod ad *diluentia* attinet, eximie vtilitatis sunt *decocta* & *infusa* temperate calida, ex herbis & radicibus adpropriatis præparata. Huc etiam pertinent *thermæ*, quæ ope caloris mucidas substantias intimius penetrant & a se inuicem distinent. Porro laudem suam hic tuentur *acidulæ*: harum enim & thermarum vsus sicut sancta quadum lege
cum

cum corporis motu & animi quiete coniunctus est: ita diluens cum diluendo optime subagitur, & mucidi humores ad vota resoluuntur. Neque decantatum *lactis serum*, die *Molken-Cur*, hic commendare dubitamus: præter enim effectum diluentem exserit quoque blandam absterfionem & alui solutionem. Ratione autem separationis pinguium & caseosarum partium obseruetur, vt prius, quam lac acefcat, succo quodam acido, e. g. citreo, illa peragatur.

§. VII.

Hæc simplicior spissitudinem resoluendi methodus, quæ humectantia simplicia, potiones temperatas, infusa & decocta calida commendat, sufficere omnino posset, quia massam sanguinis crassam diluendo attenuando, & fluidiorem reddendo, omnibus aliis palmam præripit. Sed quia mucidorum multi, præcipue eruditi, in salutari hac simplicitate acquiescere, recusant; ad *alteram classem* resoluentium progredimur & ex penu *pharnaceutico* depromimus remedia, quæ *incidendo* seu *penetrando* muciditatem resoluunt. Huc pertinent primum *salina*, quæ particulis suis acribus mucum incidendo & dirimendo fluxiorem reddunt: Præ aliis laudantur *salia media*, e. g. arcanum duplicarum, nitrum antimoniatum, tartarus vitriolatus &c. Hæc enim effectum suum non solum in primas regiones, vt vulgo creditur, sed re vera in massam quoque humorum exserunt: Deinde conducunt *salino-sulphurea* seu *tincturæ alcalinæ* e. g. tinctura antimonii tartarifata, tinctura salis tartari, quæ in chronicis & sic di-

etis frigidis lymphæ depravationibus egregie corrigunt. Postea commendantur *sulphureo - resinosa*, quæ principiis suis subtilibus non tantum crassos humores penetrant, sed maiorem quoque sanguinis commotionem efficiunt, & sic resolutionem duplici respectu præstant. Dignum enim est, ut notetur, quod ipsa natura resolutiones suas magis per *motum*, quam per *materias*, obtineat. Vnde artis quoque auxilium, eodem operandi modo concipiendum est. Quid enim pauciores guttulæ in cacochymico statu efficerent, si materiali & Physico tantum contactu resolutiones præstarentur. Quod adeo verum est, ut ipsorum diluentium licet largiter haustorum effectus impediatur, si motus subagitans non accedat, sicut autem resoluentium salino - sulphureorum ingens numerus est: ita generatim tantum significamus, quod radices & herbæ alexipharmacæ, diaphoretico - diureticæ, item varia semina, ligna & gummata ad hanc classem referenda sint.

§. VIII.

Ad *tertiam* resoluentium *classem* properamus, & ea remedia recensemus, quæ *fermentando* mucidum statum reddunt fluidiorem. Dantur huius effectus multa phænomena in macrocosmo, præcipue autem in rebus æconomicis. Quem enim facile fugit, quod liquores spissi & mucidi e. g. mustum cerevisia, per fermentationem resoluantur, attenuentur & diaphani reddantur? Atque eundem quoque effectum in microcosmo expectare iure possumus. Quando enim *dulcia* v. g. ex manna, tamarindis, melle, passulis, & aliis præparata sum-

mun-

muntur: tum motus fermentativus materias mucido-ferofas colliquat; & a reliquis partibus abstergit. Hæc quoque docent, quod *dieta fermentescens*, si modum non excedat, adeo non sit reformidanda, quam quidem a *sylvianis* etiam num hodie fieri solet.

§. IX.

Quartam denique resoluentium *classẽm*, quæ ultima est, perlustramus, atque in ea talia remedia offendimus, quæ *condiẽdo* mucidum statum corrigunt. Dicuntur illa *balsamica*. Sicut enim cacochymia mucida merito ut Status vappidus & quasi exanimatus iudicatur: ita minime negamus, quod eiusmodi condimenta balsamica vappidam humorum massam corrigere, insipidam sapidam reddere, & sic ex ignobili in nobiliorẽ statum exaltare possit: sed opus est, ut hic caute incedamus, & *temperatiora* tantum balsamica commendemus e. g. herb. basilicæ, maioranæ, mari veri, melissæ, menthæ crispæ, pulegii, rorismarini, scordii, serpilli, thymi, flor. lauendulæ spicæ, semina nostratia e. g. anisi, fœniculi, fileris montani. Calidiora autem quando adhibentur & insuper diætã aromatica, atque spirituosa coniungitur, tantum abest, ut speratus effectus obtineatur, ut potius eximium damnum inferamus. Sicut enim hæc balsamica, æque ac sulphureo-resinosa, de quibus classe secunda diximus, effectum suum magis per motus progressivi augmentum, quam per materiale & physicam sui contactum præstant: ita hoc facile fit nimium, ut calida balsamica sanguinis orgasmum, pathemata spastica & febriles commotiones efficiant.

§. X.

§. X.

Non libet iam methodum resolutionis fusius hic tradere; Hoc autem necessario monendum ducimus, solis resoluentibus totum curationis negotium non absolui, sed *euacuantia* quoque his esse interponenda ita ut sub resoluentium usu, cuiuscunque tandem ex supra recensitis indolis fuerint, non tantum laxantia, sed etiam diaphoretico - diuretica interponantur. Nulla enim correctæ materia cum reliquis humoribus in gratiam redire potest.

§. XI.

Hæc si sub diætâ conueniente & placido præcipue corporis motu aliquamdiu continuata fuerint, tum *tertiam* indicationem explere & per *tonicam roborationem* solidis partibus prospicere conuenit. Hoc enim nisi obseruetur, nouæ facile stagnationes & muci præcipue infarctus oriuntur atque pristinum malum introducunt. Jure autem meritoque hic distinguimus inter *fortiorem* partium solidarum *constrictionem* & *leniorem* earum *roborationem*. Illa enim multis cautionibus circumscripta est, & in paucioribus casibus locum habet; hæc autem tutioris est usus, & plerisque morbis addit colophonem.

§. XII.

Sed uti varia illorum genera sunt, ita quoque natura variis modis per illorum usum excitatur. Hæc enim *materiali concursu* operantur & acris suis atque penetrantibus particulis fibras nerueas stimulant: vnde natura officii sui admonetur, ut tonum relaxatum reassumat. Huc pertinent remedia, quæ *neruina* audiunt
e.g.

e. g. rad. cyper. irid. Florent, calam. aromat. caryophyllat, cost. galang. leuist. zingiber. herb. betonic. meliss. maioran. menth. crisp. puleg. serpill. organ. rorismar. chamædryos, chamæpitydis, it. flor. lauendul. spic. liliior. conuall. anthos, aurant. quæ omnia in forma vel *essentiæ* vel *infusi* adhiberi solent. Ex compositis hodie vsitata sunt salia volatilia cum tincturis alcalicis remixta, quo nomine egregii effectus est mixtura toniconeruina STAHLII. Eodem concursu materiali effectum roborantem præstant *gemma, succinata, tenera martialia*, quæ partibus suis terrestribus tenerioribus tonum stringunt & motus remissos excitant. Alia autem *virtualiter*, vt dicunt, magis operantur, & particulis iam suaveolentibus, iam graueolentibus, temperate balsamicis principium vitale exhilarando; motum tonicum excitent, qui quidem operandi modus plurimam partem nobis incognitus, experientia tamen satis confirmatus est.

§. XIII.

Hæc ex fonte pharmaceutico prolata sufficient. Verum enim vero vnicum, quod monendum, imo inculcandum est, adhuc restat. Videlicet *optima remedia methodice adhibita effectum suum vix ac ne vix quidem ultra aliquot menses extendere*. Vnde qui plenam firmitate restitutionem desiderat, efficacius remedium *anti-mucidum* vt meditetur, necesse est. Atque hoc in dicta congruente, præcipue autem in vitæ laboriosæ electione, quærendum est: Et sic res redit in circulum, quæque sub initium huius capitis therapeutici ex fonte

E

diæ-

diætetico deriuauimus, illa in fine repeti & de nouo, ceu maxime necessaria, commendari merentur. Profecto enim, qui gulæ & ignauiae amantiore sunt, quam molesti laboris: illi constantis & vegetæ sanitatis: gradum numquam attingent, sed cum cacochymia mucida aliaque perpetuo dimicabunt. Ex contraria autem parte tam ratione quam experientia edocemur, quod illi, qui vitæ genus naturæ conforme eligunt, quosque non piget nec pudet ferræ, securis, lignis & pabonis, emunctæ naris homines plerumque reperiuntur, neque a mucidis neque ab aliis humorum impuritatibus facile onerentur.

F I N I S.

PRÆNO-

PRÆNOBILI AC ERVDITO
CANDIDATO

P. P. P.

PRAESES,

V Appidam mucī intemperiem, honoratissime
Candidate, in dissertatione Tua grauitē
ad modum accusas: unde non ex Erasistra-
ti sed Herophili schola egressus videris. Hic enim
græcanicæ medicinae magnus olim, antistes in humo-
ribus omne morborum vitium esse statuebat, ideoque
ad prauam, illorum indolem corrigendam alterantia
remedia ubique fere commendabat. Ille autem to-
tum de corruptis humoribus, doctrinam penitus fere
euertendo plurimarum corporis adflictionum causas
in plethoram & paremptosin, quam hodie conge-
stionem vocares, coniiciebat, & per tenuem vi-
ctum corporisque exercitationes quantitati magis
imminuendæ, quam qualitati corrigendæ, operam na-
uabat; immo tantum aberat, vt mucomederi studuis-
set, vt potius dietam, mucido statui generando aptis-
simam, cucurbitas puta, cucumeres, melones, legumi-
na & olera maximopere probaret. Verum enim vero

qui argumenti Tui explicationem & tractationis nexum curatius perpendit : ad neutrum horum gratia duumvirorum, qui turpi quondam emulatione inter se pugnabant, Te sectam pertinere, facile contendet. Licet enim qualitatis morbos iure meritoque accuses, atque illis corrigendis congrua medicamina opponas: ex fonte tamen plethorico hac cacochymie vitia derivare potissimum studes, & ut illa exstirpes funditus, abundantiae magis subtractionem, quam craseos correctionem iniungis. Sic media via, quae ubique fere tutissima est, incedendo suum cuique tribuere aequum iudicas. Interea beneuolo Te animo interpretaturum esse confido, si hoc messis tempore, spicilegium quasi instituendo, de mucidis illis substantiis, quas Tu adeo ignobiles pronuncias, bona fide adseram, quod reliquos humores nobilitate quadam praecurrant. Tu quidem, Candidate clarissime, potiolem ac principem messis partem absoluvisti, & quae ad usum Tuum necessaria iudicasti, accumulasti; reliquisti autem spicas, quarum collectionem iam mihi concedes. In hunc finem ad caput dissertationis primum, tamquam ad agrum physiologicum, me conuertens spicilegium quoddam tentabo. Messuisti in eo usum illum peculiarem, quem mucus post sui a laudabilibus humoribus secretionem passim exhibet; restat autem colligere, quam eximiam utilitatem mucida illa & se-
gnio-

gniores partes reliquis nimium tenuibus adferunt. quam diu cum sanguine adhuc coniunctæ sunt. Videlicet hæ crassiores substantiæ inuoluendo, irretiendo, coagulando, obuiscando refrenant quasi & temperant reliquos humores sulphureo - salino - volatiles, quo minus agilitate sua noxios orgasmos & vltiores sanguinis corruptiones producere possint. Quam insignis autem & nobilis hic usus sit, contraria humorum constitutio in illis subiectis docet, in quibus temperamentum cholericum excedit: in illis enim partes subtiliores, quia mucidis & crassis non satis inuolutæ sunt, insignes motuum excessus pariunt; in moralibus quidem festinationes animi præcípites, in vitalibus autem commotiones humorum periculosas, & ad quoslibet morbos acutos proclives. Itaque mucidæ partes sulphureo - salinis debita proportionē interpositæ optimam sanguinis temperiem constituunt. Jam ex physiologico in pathologicum agrum, quem caput dissertationis secundum adsignat, pedem promouendo in illo collectionem priore adhuc locupletiore reperio. In physiologicis enim mobiles partes cum segnioribus pari passu ambulant, & mutuum sibi officium recipiuntque utilitatem præbent: nempe sicut segniores, uti modo dictum, volatilibus obicem ponunt, & a nimia mobilitate illas prohibent, ita volatiles vicissim segnioribus prosunt, & excitando illas a nimia spissi-

tudine segnitieque distinent. In pathologicis autem longe dispar ratio occurrit. Segniores enim humores segnes tantum & quasi frigidos, ideoque minus periculosos morbos efficiunt: agiles autem febribus acutis, biliosis, inflammationibus, putridis corruptionibus, ominosis eruptionibus, & repentinam saepe mortem inferentibus, ansam præbere solent. Tandem tertium dissertationis caput ad agrum me ducit therapeuticum, ubi spicas non solitarie dispersas, sed in manipulos iam collectas offendo. Cum enim morbos curare nil aliud sit, quam causas eorum removere, & ex rationibus modo indicatis constet, quod mucidorum morborum causæ sint benignæ & frigida quasi indolis: tum hisce certe edocemur, ægritudines, ex mucido statu propullulantes, quam diu solæ & sibi relictæ sunt, omnium esse mitissimas, ideoque præ aliis per congrua remedia facile auferendus. Sic vides, Candidate nobilissime, quod mucus, quem Tu ignobilem, & iure quidem prædicas, certo respectu & sana interpretatione singularem laudem & nobilitatem promereatur, ideoque nobilis reliquorum humorum hospes possit adpellari. Ceterum de medicinæ fundamentis bene a Te iactis testantur collegii medici assessores, qui post consueta examina Doctoris præmio Te dignum declararunt. De exercitio autem practico in re tam medica quam chirurgica, pauperes huius ciuitatis præci-

*precipue loquuntur: horum enim agrotos sedulo visi-
tasti, ulcera eorum sine tadio abstersisti, & vulnera
lubens sanasti. Deus porro bene Tibi dicat, & officiis
Tuis medicis ulteriorem addat felicitatem. Vale!*

*Dabam e museo die III. Non. Sept.
MDCCXXXIV.*

VIRO
NOBILI AC ERUDITO
CLAMERO HERMANNO
HOFFBAVER

AD SUMMOS IN ARTE MEDICA HONORES
CONTENDENTI

S. D.

GEORGIUS CHRISTIANVS MATERNVS
DOCTOR MEDICVS.

D*In hanc, quam hodie sum adeptus, exoptavi
occasionem, de reportatis nimirum in arte
medica honoribus, iisque summis, TIBI in
utraque medicina exercitatissimo, & variis curatio-
num speciminibus claro ex animo congratulandi. E-
legi-*

legisti sane illud studiorum genus, quocum aliud comparari possit pene nullum: deinde ea innutritus es artis theoria, quæ, dummodo reliqua conspirent, felicissimam pollicitatur praxin. Verum enim vero, felicior illa ac magis expedita foret, si vel hypochondriacorum cohors, qui muco suo multum negotii faceffunt, abesset penitus. Hoc namque hominum genus tot consilia exposcit, tot artificia eludit ac medici patientiam tam incredibili modo exercet, ut si quis vel hanc ob causam diuinam artem excolere detrectet, vitio ipsi vertendum haud sit. Infelix ista turba tot ferme morbis teneri sibi videtur, quot membris corpus humanum instructum est. Multa sunt, verum est, quibus misere diuexantur, plura autem imaginantur sibi, morbida suæ phantasie, protrudendis eiusmodi monstris aptissima, indulgentes nimium. Taceo iam tortores illorum perpetuos: cephalalgiam per intervalla, tinnitum aurium, fabros incudem tundentes mentientem, copiosum muci prouentum, angustias pectoris, tussitationes, bradypepsiam, ructus, flatus, obstructions alui, dolores circa hypochondria, somnum interruptum, appetitum vagum & postratum, grauitatem artuum, phantasie lesionem, insomnia terribilia aliaque non pauca, quibus aliquos adsici videmus idio pathice: hoc solum loquor, medicum non dum existere, etiamsi ad mentem PETRI CASTELLI ROMA-

MANI, (qui de optimo medico distincte commen-
tatus est) formatus esset, qui illis omnibus, de qui-
bus queruntur, curandis, & quibus artificem onerant,
ferendis par sit. Dantur, qui se malo hypochondria-
co obnoxios strenue pernegent: saepe phthisin, quam
sibi fingunt, a medico sublatam volunt: scorbutum
clamant & quam saepissime in ventriculum debacchan-
tur, emetica, cathartica, carminatiua postulantes,
insontem adcusant, traducunt, condemnant. Gens
querula, rimax, suspicax, incredula, contumax, im-
morigera. Quotidie patiuntur noua, si diis deabus-
que placet. Hodie in aliqua corporis parte pungit,
premit, lancinat; poscunt remedium: obtemperat
medicus: quid efficit? nihil. Cras alibi vicissim tra-
hit, pulsat, rodit, urit: flagitant opem: fertur: quid
inde? postero die de nouo membrum calet, friget, tor-
pet. Deficit consilium; unde vel per thermas aut
acidulas, vel per festiua miracula restitutionem spe-
rant, atque per pyxides & cistas, durch gesundheits
büchsen und gesundheits kasten, per halitus & vapores
ex illis spirantes curari volunt. Habui, qui ap-
petitum restitutum desiderauerunt, cum alii bulimo
se teneri fassi sint. Quidam huius societatis, liben-
ter in solitudine agunt, & nil nisi mœrent, timent,
mortem loquuntur, vitam damnant; at sanitatem
exoptant alii. Aliqui in conuiciandis medicis, ac

vilipendenda medicina, tamquam insufficiente, inermi, incerta, multum occupantur & omne pene tempus terunt, aut PLATONIS rempublicam sibi erigendam sumunt: ut sexcentis aliis, quibus & stomachus & risus moueri posset, supersedeam. His sanguinis ventilationes placent; illis agerrime persuadentur; & quod mireris, sunt, qui illas admittant, sed nihilominus ceu mali originem accusent, acerte inuecti in medicos huius sæculi ad thesaurum vitæ profundendum tam alacres. Conf. CEL. JO. JVNCKERI in Academia Halensi Professoris regii curiosam dissert. de motuum augmento post hæmorrhagias tam naturales quam artificiales sæpius obseruando Cap. I. §. III. Interdum obseruantur admodum hilares, faceti, effusi, dissoluti; paulo post vero, in latebras se proripiunt & hominum celebritati se subducunt. Non pauci ad mercurii in barometro motus sua quæque dimetiuntur: lūminis radios prohibent; phases lunæ metuunt; eclipses horrent; ventum timent; pluuias verentur; nubeculas obseruant ac lotii assidue scrutantur colores. Mox petroselini fastidiunt radículas, quas post moram iterum sapere aiunt: mox elixos gallinarum pullos auersantur: aroma fugiunt; de assa, de lactuca, de acrodryis, de oleribus scrupulosissime disputant: mox dulcia abominantur: acida reformidant, & quod panis, quod cereuisia, quod aqua, quod

quod vini genus eligendum? nūm calide, tepide, frigide, an sub prandio vel post illud, & quoties bibendum sit? anxie perquirunt, & tot sibi fingunt dubia, quot gustus obiecta inueniunt. Atque hinc fit sapius, ut alimentis ad famem & sitim compescendam a creatore suppeditatis frui non audeant, & reuera tales se sistant quales, *PLAVTVS* dari negavit, ubi inquit

Nec quisquam est tam ingenio duro, nec tam firmo pectore
Quin ubi quidquam occasionis sit, sibi faciat bene. *Asinar.*
Et quid de optimis horum dicam? qui corpus motu exercere illumque medicinae loco habere pollicentur? infelices isti, quod loquuntur, numquam praestant; immemores illius effati, quod *CLAUD. GALENVS* de bonitate vitioque succorum, Cap. III. protulit: ut enim nulla maior pestis bonae valetudinis est, quam si corpus ex toto in quiete habeatur: ita in moderato eius motu summa salus consistit. Et *HIPPOCRATES* de victus ratione lib. I. Sect. IV. fol. m. 7. qui comedit, nisi etiam laboribus utatur, sanus esse non potest. Primo enim ambigunt de modo, & an equo aut curru vehi, an vero ambulando, capiti innitendo, pedibus versus caelum conuersis, (uti quidam litteratus hic loci solebat) venando, ferram trabendo, mandata exsequi debeant, diu haerent. Deinde num ieiuno id agendum sit ventriculo, vel sumpta prius ientaculi portione? attente rimantur. Tandem scire audent, quibus

*hebdomadis diebus corpus exercendum sit? quo diei tem-
pore? quo in loco? qua præcise hora? quamdiu? Sed v-
tinam his in auribus semper resonaret saluberrimum
COR. CELSI monitum, quod librol. cap. l. ad infringen-
dam quamlibet scrupulositatem omnibus suppeditat:
Sanus homo, qui & bene valet & suæ spontis est,
nullis obligare se legibus debet; ac neque medico,
neque iatrolipta egere. Hunc oportet varium ha-
bere vitæ genus: modo ruri esse, modo in vrbe, sæ-
piusque in agro: nauigare, venari, quiescere inter-
dum, sed frequenter se exercere. Siquidem ignauia
corpus hebetat, labor firmat; illa maturam senectū-
tem, hic longam adolescentiam reddit. Prodest et-
iam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti,
modo vngi, modo id ipsum negligere: nullum ci-
bi genus fugere, quo populus utatur. interdum in
conuictu esse interdum ab eo se retrahere: modo
plus iusto, modo non amplius assumere: bis die
potius, quam semel cibum capere, & semper quam
plurimum, dummodo hunc concoquat. Excipe-
rent forsitan hypochondriaci hoc CELSI consilium ad
se non pertinere, cum sanis datum sit, sed sani fieri pos-
sunt, si frequenter corpus exercendo spissitudinem
humorum corrigere & ad statum sanum & naturalem
peruenire non detrectent. Sunt porro, qui medicorum
librorum lectioni studiose vacare solent; & hos ego in
depo-*

depositis habeo: hi quippe remediorum optionem faciunt ipsi: soli sapiunt: medicos informant, & quod pessimum est, grauissimo quouis morbo, cuius legerunt historiam, itidem se adfectos credunt. Hinc multi apoplexiam sibi praesagiunt; alii phthisin consummatam sentire asserunt, & ego plures uoni, qui lue gallica se infectos, & sibi & aliis persuadere annisi sunt: alius vero festiua sociorum persuasione inductus, phrenitide in pollice pedis sinistri se laborare, tantum non iurauit. Illos iam non attingo, qui aliquo nobiliorum viscerum se destitutos credunt, aut qui animalculorum stridentium, mintrientium, murmurantium, tetrinnientium, crocitantium greges in intestinis suis stabulantes habere contendunt, aut qui se hordei grana, aut ollas testaceas esse caussantur, uti GALENVS lib. III. de loc. aff. cap. 7. fol. m. 18. obseruauit. Hoc solum additurus, quod istud egrorum genus praxin medicam tot iam stipatam incommodis, longe adhuc reddat difficiliorem atque molestiorem. TIBI autem, vir doctissime, cum in hypochondriacorum curatione ita se res habeat, sincere commiserationis affectum, & patientiae multum, in omni vero praxi DEI benedictionem ex animo apprecor. Vale. Dab. Halæ d. XII. Septembr.

c1o1cccxxxiii.

PROVOCAT ista meam felix ad carmina mentem
Lux, ABIENS FAVOR! terve quaterve
TIBI.

Lux ea nimirum, specimen qua non leve profers
Doctrinæ egregiæ, fertilis ac solidæ.

Ille dies, summos qui confert artis honores;
Tempora quo cingit laurea AMICE! TVA.

Sollicita semper tractabas studia mente,
Per dies & noctes sedulus ac vigilans.
Dupliciter nunc quæ meruisti præmia portas,
Namque probant, laudant, quid valeas mi-
feri.

Ergo nihil restat, nisi tantis plaudere rebus,
Et sic lætitiæ prodere signa suæ.

Annuat ipse DEVS cœptis, eademque secundet!
Vt fluat ex voto quid facis atque geris.
CANDIDE AMICE! bonis quæ dantur, & vtere;
verbo:

Apprecor ex animo prospera quæque TIBI!
Tandem quod superest ego VIR CLARISSIME!
memet

Commendo quovis tempore velle TVO.

*Clarissimo D. Doctorando, Amico suavissimo
hiscæ voluit applaudere*

C. E. THILO, M. C.

Dat

DAt Galenus opes, dat Justinianus honores,
Sic vox inter nos quotidiana sonat.
Non modo dat Galenus opes, sed & ad-
dit honores

Hoc ipso facto, Fautor amande, doces.
Quæ dudum meruisti, ea tandem præmia læ-
tus

Doctoris summo mactus honore, capis
En tibi nunc titulus confertur plenus hono-
ris,

Dum Doctoratus nomina clara refers
Succedent & opes successu temporis almæ.

Dum fructus capies uberiore manu
Jam Phœbus sertum capiti, jam præbet hono-
res,

Æternum vt medica nomen ab arte fe-
ras

Gratulor, ac lætor, sint hæc solemnia festa
Subsidio patriæ, tum tibi, tumque Tuis!

*Pauca hæc in debite obseruantie pignus
ac honeste conuersationis. adiicere
voluit*

C. A. L.

Dein

Ein unverdroßner Fleiß erlangt jetzt seinen
Lohn,
So kan der Tugend Glanz auch wieder
Neid und Zeiten
Mit unbesiegter Macht vor ihre Kinder
streiten,

Die zeigt Dein Beyspiel an, gelehrter Musen Sohn.

Ein mehrers schreib ich nicht. Wer weiß nicht Dein
Studieren,

Der besten Lehrer Zahl hat Dich bewährt gemacht
Und durch der Lehren Krafft zu einer Würde bracht,
Womit Dich Halle wird in wenig Tagen zieren.

Nun lebe recht vergnügt! Des Höchsten Allmachts
Hand

Begleite Deinen Fuß in das erwünschte Land,
Und laß, wenn Bielefeld Dich freundlich aufgenom-
men,

Dein practisch Glück und Ehr zum höchsten Gipfel
kommen.

So wolte dem Herrn Doctorando,
seinen Hochgeehrten Freund,
schuldigh gratuliren

Joh. Const. Lenz,
M. St.